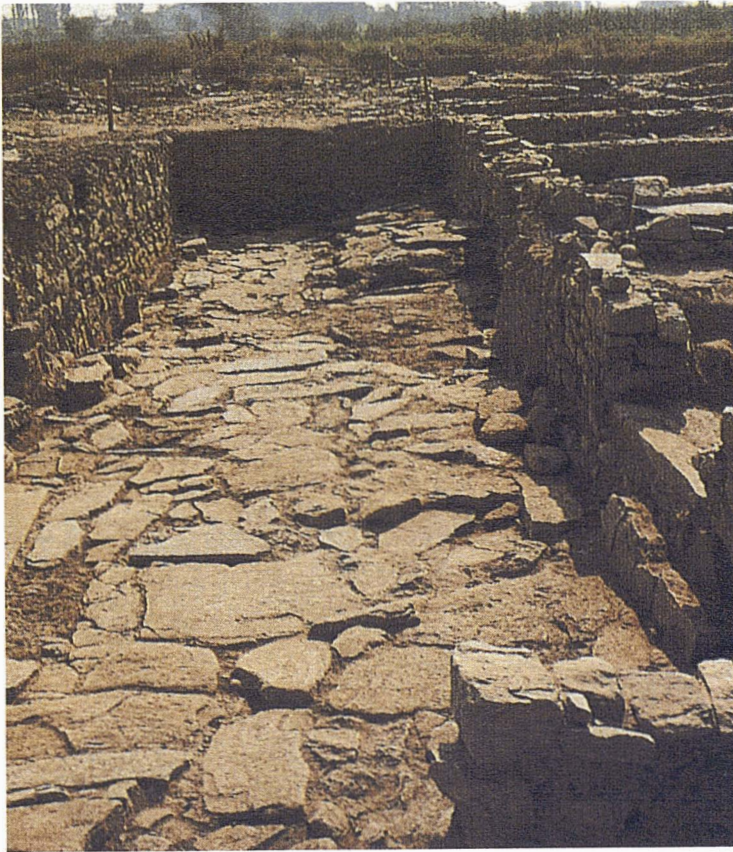

El poblat ibèric del Molí d'espígol

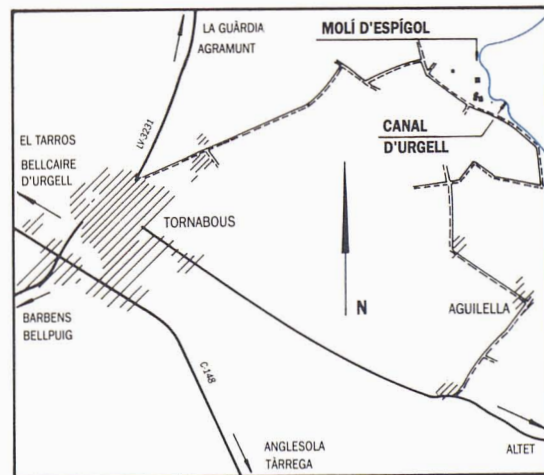
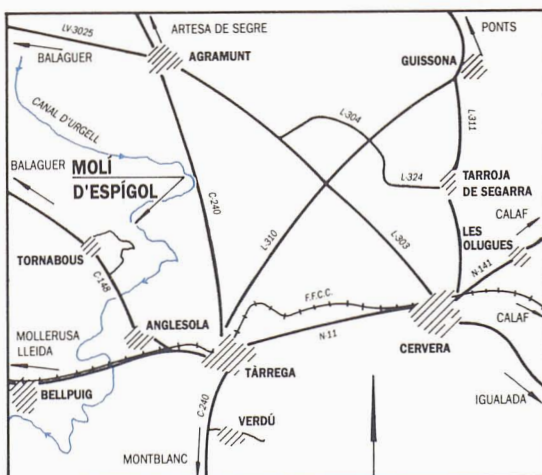

Terme municipal:
Tornabous

Comarca:
L'Urgell

Cronologia:
Segles V a III a.C.

Situat a la partida que li dona nom, el poblat constitueix el jaciment ibèric ilerget on s'han realitzat investigacions arqueològiques més intenses. Tot i que en temps de la Mancomunitat de Catalunya era coneguda ja l'existència en aquest indret de restes de l'antiguitat, no fou fins el 1970 que s'hi realitzà la primera campanya d'excavacions arqueològiques, promoguda per Antoni Llorenç, director del Museu Arqueològic Diocesà de Solsona. El 1974, el *Ministerio de Educación y Ciencia* comprà el jaciment -la propietat del qual fou traspasada en el seu moment a la Generalitat de Catalunya-, i a partir del 1975 l'Institut d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona hi ha portat a terme campanyes d'excavació periòdiques, sota la direcció de Joan Maluquer de Motes.

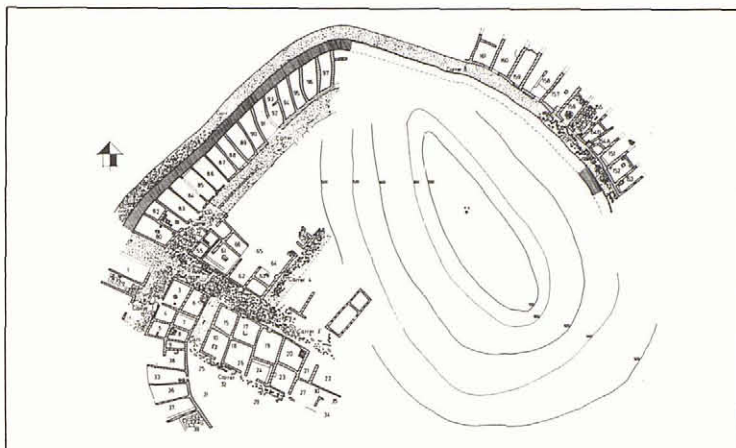

El poblat constituïa, sens dubte, un dels establiments orientals de la tribu ibèrica dels ilergets, una de les més fortes d'entre les del territori català, que ocupava les terres dels rius Segre i Cinca i tenia la seva capitalitat a *Iltirta* (Lleida). El Molí d'Espígol ha estat provisionalment identificat amb la ciutat ilergeta d'*Athanagia*, citada en les fonts llatines, sense que fins ara hi hagi proves definitives pel que fa a aquesta identificació.

Els treballs portats a terme fins ara han permès identificar els límits i configuració general del poblat, com també part de la seva seqüència diacrònica.

S'han identificat quatre fases diferents, que han estat anomenades *Tornabous* 1, 2, 3 i 4, respectivament, i que corresponen a sengles reconstruccions del poblat. La fase més antiga que coneixem, *Tornabous* 4, no és, no obstant la primera del jaciment, sinó que aquest tingué un inici anterior. Tot i que els estrats arqueològics pertanyents a l'ocupació més antiga no han estat encara excavats, alguns materials ceràmics trobats fora de context permeten intuir una ocupació molt antiga, que J. Maluquer creu datable en el segle VIII a.C.

El poblat està situat en terreny gairebé pla i constitueix una àrea circular amb tendència elíptica. Durant la fase *Tornabous* 4, datable a les darreries del segle V a.C., es construeix una muralla que la tanca, de parament llis, sense cap torre ni bastió, i que es conserva fins a una alçada de dos metres, permetent observar la seva tècnica constructiva de doble parament de pedra (uns 2 m d'amplada) amb rebliment interior també de pedra entre un i altre. La fase *Tornabous* 3, datable en la primera meitat del segle IV a.C., és, de bon tros, la més ben coneguda: a ella correspon la programació urbana del recinte, amb carrers enllosats de quatre metres d'amplada orientats segons els punts cardinals, als quals obren la porta les cases, de planta rectangular allargada, fetes amb sòcols de pedra sobre els quals s'alça el mur de tàpia, amb parets mitgeres entre una i altra i agrupades en barris o illes. Correspon també a aquesta fase un edifici de caràcter singular que ha estat interpretat com un temple i que constitueix un dels escassos exemples d'edificis públics

J. MALUQUER; Molí d'Espígol, *Tornabous* «Excav. Arq. a Catalunya» 1 (1982)

documentats al món ibèric català. Es tracta d'un edifici de 10 metres de façana amb un graó d'entrada flanquejat per dues columnes amb base de pedra motllurada i fust de fusta, avui, naturalment, desaparegut. Durant la fase *Tornabous* 2 el poblat té carrers sense pavimentar i en un moment avançat del segle III s'enruna i alguns sectors s'incendien, sense que fins ara se n'hagi pogut esbrinar la causa. Molts dels murs d'aquesta fase s'utilitzen com a fonament dels de la següent, *Tornabous* 1, en el curs de la qual es dissenyen clavegueres públiques cobertes amb lloses, i que finalitza amb un incendi que afecta tot el recinte i que acabarà definitivament amb la vida del poblat en una data que cal situar entorn del 218 al 195 a.C. Cal posar en relació aquest esdeveniment amb la Segona Guerra Púnica i, concretament, amb la marxa d'Hanníbal cap a Itàlia pel territori ilerget, que li és fidel, i l'atac del general romà G. N. Escipió contra els establiments més orientals d'aquests.

A més del coneixement de la disposició urbana, les excavacions al

jaciment han proporcionat un volum destacable de materials mòbils de gran interès, entre els quals figuren les ceràmiques locals, tant a mà com a torn, amb decoració pintada i ceràmiques importades de Grècia primer (segle IV a.C.), i d'Itàlia o les ciutats gregues d'occident més tard.

BIBLIOGRAFIA BàSICA

E. JUNYENT; *Acerca de la ceràmica de barniz rojo aparecida en el área ilergeta*. «Pyrenae» 10 (Barcelona, 1974), pàgs. 109-133.

J. MALUQUER DE MOTES; *Molí d'Espígol, Tornabous a Les Excavacions Arqueològiques a Catalunya en els darrers anys* «Excavacions Arqueològiques a Catalunya» 1 (Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 1982), pàgs. 272-277.

J. MALUQUER DE MOTES; *Molí d'Espígol. Tornabous*. Guies de jaciments arqueològics del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona 1986.